FİKRET OTYAM RESİMLERİNDE ÜZERLİK VE NAZARLIK FİGÜRLERİNİN İNCELENMESİ

Rasim SOYLU [1]

ÖZ

Ressam, fotoğraf sanatçısı ve gazeteci Fikret Otyam'ın resimlerinde Anadolu kültürü sembolleri ve motifleri özel bir yere sahiptir. Bir sanatçının yetişmesinde doğduğu, büyüdüğü coğrafya ve toplumun etkisi büyüktür. Bilhassa çocuklukta yaşanan güzel hatıralar ve dinlenen masallar ileriki yılarda yaratıcı imgelere ve tasvirlere dönüşür. Bu çalışmanın amacı, ressam Fikret Otyam resimlerinde yer alan ve Anadolu kültürünü yansıtan üzerlik otu tohumlarından yapılan nazarlıkların incelenmesi ve sembolik bir anlatımla ile içerdikleri kavramların yan anlam ve derin anlamlarını çözümlemeye çalışmaktır. Yöntem olarak Fikret Otyam resimlerinde konu olarak yer alan, Anadolu kültürüne ait üzerlik nazarlıklarından bazı örnekler, göstergebilim analiz yöntemlerinden karşıt anlamlar şeması, göstergebilimsel dörtgen şeması ve yan anlam - derin anlam şemasıyla çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fikret Otyam, sembol, gösterge, göstergebilim

[1] Dr.Öğrt.Üyesi, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Bölümü

THE INVESTIGATION OF THE AMULET IN FIKRET OTYAM PICTURES

ABSTRACT

Painter, photographer and journalist Fikret Otyam has a special place in Anatolian Anatolian culture symbols and motifs in his paintings. The influence of the geography and society that an artist has grown up and grew up is great. Especially in childhood, beautiful remembrances and resting tales turn into creative imagery and illustrations in the next years. The aim of this work is to examine the figures and symbols that reflect the Anatolian culinary artifacts found in the painter Fikret Otyam's paintings and try to solve the meanings and deep meanings of the concepts and values they contain with a formal style. Some examples of figures and symbols belonging to Anatolian cultures in Fikret Oyam 's paintings will be analyzed with the diagram of opposite meanings from the methods of analysis of the semiotics, the diagram of semiotic and semantics.

Keywords: Fikret Otyam, symbol, sign, semiology

Giriş

Bu çalışmada, Fikret Otyam'ın resimlerinde bulunan üzerlik nazarlıkları, göstergebilim yöntemiyle çözümlenmeye çalışılacaktır. Sanatçı eserlerinde yer verdiği Anadolu halk kültürüne ait sembollerin ve motiflerin anlamlarını kapalı bir şekilde kullanmakta ve kendi örüntülerinin dışında başka biçim ve renklerle kompoze etmektedir. Fikret Otyam'ın içsel dışavurumları eserlerinde kendini göstermektedir. Sanatçı yazılarında, fotoğraflarında ve resimlerinde içsel dünyasını yansıtır. Resimlerinde betimlediği işaret, sembol ve imgelerin neler olduğu ve bu sembollerin göstergebilim disiplininde incelendiğinde hangi anlamlara geldiği bu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada Fikret Otyam'ın konu olarak üzerlik nazarlıkları içeren resimlerinde bulunan göstergeler incelenecek olup, göstergebilim çözümleme yöntemleri ile çözümlenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın giriş bölümünde amaç, önem ve yönteme ilişkin bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Göstergebilim terimleri ve temel kavramlar ele alınmıştır. Sonuç bölümüne kadar olan kısımda ise Fikret Otyam'ın resimlerindeki göstergelerin, göstergebilim çözümleme yöntemi ile incelenmesine çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise Fikret Otyam'ın resimlerinde işlediği Anadolu kültürüne ait figürlerin sembolik anlatımındaki lirik üslubunun başarısı ortaya konacaktır..

Göstergebilim Çözümleme Yöntemi

J.Mukarovsky'e göre sanat eseri göstergelerden oluşan bir dizgeler bütünüdür (Sladek, 2014, 172). Saussure göstergeyi gösteren ve gösterilenden oluşan ikili bir sistem olarak (Tablo:1) ifade eder. Peirce ise buna yorumlayan faktörünü ekleyerek üçlü bir anlatım şeması (Tablo:2) çizer. Gösteren: Sembol ve işaretler. Gösterilen: Düz anlam ve yan anlamlar. Barthes ve Chomsky buna ayrıca derin anlam çözümlemesini de ilave etmişlerdir (Rifat, 2009, 75). Gösterge, en genel tanımı ile, kendi dışında bir şeyi işaret eden ve dolayısıyla bu işaret ettiği şeyin yerine geçebilecek özellikte olan her tür olgu, nesne ve biçim olarak ele alınabilir. Gönderge: Gösterge olarak görülen bir biçim veya sembolün gönderme yaptığı ikinci dereceden anlamlardır. Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla. Sanat eserindeki biçim ve içerik yanı sıra, üslup, eğilim ve diğer sanatsal özellikler de göstergebilim açısından ortak kodlar taşıyabilirler. Bir sanat eserinin incelenmesinde, eserin tanımlanması, çözümlenmesi, yorumlanması yargılanması eleştiri kuramlarının temellerini oluşturur.

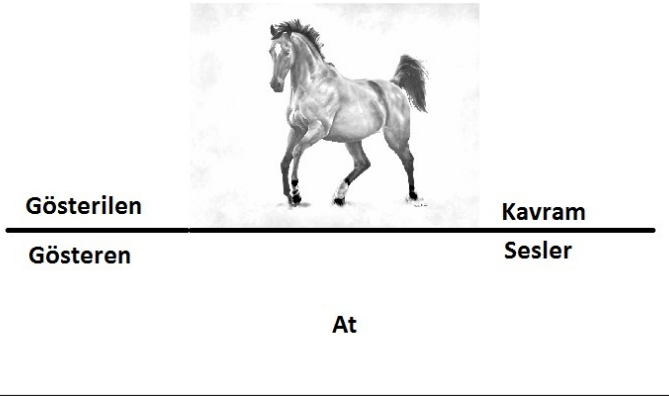

Görsel 1. Saussure'in Dilsel Gösterge Şeması (Akerson,2006, 95).

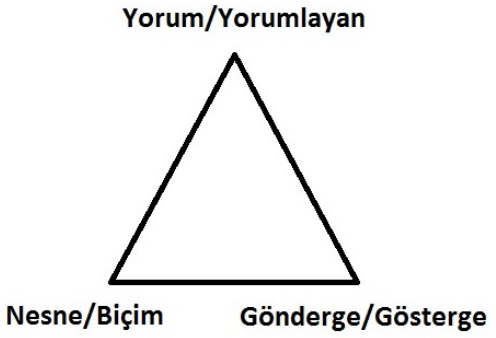

Görsel 2: Peirce'in Gösterge Şeması (Akerson, age, 112).

Göstergebilim eser çözümlemesinde ise, eser tanımlanıp göstergeler tespit edildikten sonra, göstergelerin içerdikleri düz anlam, yan anlam ve derin anlamların yorumlanması esas alınır. Fevziye Eyigör'e göre, sanat eserlerine ait her okuma açık uçludur. Yorumlar bitimsiz ve içerikler sınırsızdır. Sanat yorumu yapan her birey daha önce bir araya getirilmemiş ihtimalleri sonsuz çeşitlilik içerisinde bir araya getirebilir (2007, 255). Göstergebilim yöntemiyle moda ve sanat eleştirileri ile tanınan Roland Barthes eski insan toplumlarında giyecek ve balta sahibi olmayı önemli bir gösterge olarak tanımlar. Bu göstergelerin düz anlamlarını, yan anlamlarını ve derin anlamlarını çözümler. Barthes'e göre herşeyin görünen ve bilinen ortak kavramların dışında kastettiği yan anlamları ve çağrıştırdığı derin anlamları vardır. Bu derin anlamlar, bilinçaltına gönderme yapabildiği gibi mitolojilere, ideolojilere, inanç ve mistik güçlere de gönderme yapabilirler (Gottiner 2005,30-33).

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Balta	Ağaç Kesme Aleti	Balta Sahibi Olmak, Kabile Statüsü, İşçi Sınıfı, İdam,Cellat.	Mitoloji, İdeoloji, Din
Giyecek	Bedeni Koruma	Moda, Toplumsal Konum, Tevazu, Gösteriş	İdeoloji, Din, İnanç, Kültür,

Görsel 4: Düz Anlam, Yan Anlam Ve Derin Anlam Şeması (Batu, 2011,123)

Sembol, kişiler arası uzlaşmanın belirlenmesine dayanır. Zihinsel görüntü ve kavramların ifadesi gerek ses gerek biçim olsun simgeseldir. Sembol soyut ve somut birtakım kavramları işaret eden kodlardır. Dilimizdeki ifadesiyle sembol birçok anlamı içeren işaretler bütünüdür. Simge tek şeyi karşılayan işaretler için kullanılır. Semboller yorumlayanı yoksa gösterge anlamını yitirir (Rifat, 2013b, 206). Dil ile iletişimin araçları olan konuşma ve yazı gibi, dil dışı iletişimin aracı olan renkler, biçimler ve davranışlar da, gösterdikleri anlamların anlaşılması için çözümlenebilir ve okunabilir. Yazılı ve sözlü metinlerde olduğu gibi, semboller ve işaretler de parça parça veya bir bütün halinde ele alınıp çözümlenebilir (Soylu 2016: 58).

Semboller, içerdikleri mesajların insan zihninde kalıcı olmasını sağlar. Sembol, insanların duyularıyla algılayamadığı şeyleri çağrışımlarıyla insana bildiren bir işarettir (Uluç,2011,39-40). Bütün ömrünü eski kaya resimlerinde imge üretimi ve sembollerin gelişimini incelemeye harcayan Whitney Davis geliştirdiği sembolleştirme tipolojisini şöyle şematize eder (Hoppal 2015: 68). Türk Sanatında, Orta Asya'da bulunan en eski Pazırık Halısı'ndan itibaren hayvan ve bitkilerden semboller çıkarılmış ve soyutlanarak binlerce motif geliştirilmiştir.

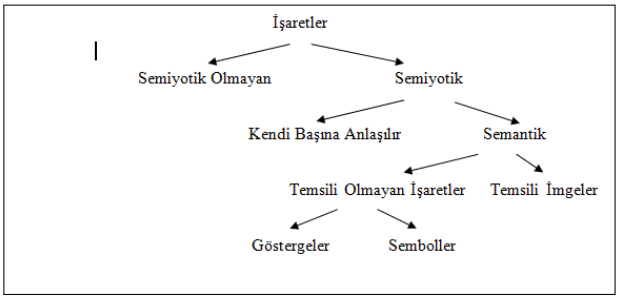

Görsel:5. Whitney Davis Sembolleştirme Şeması (Hoppal,2015: 68).

Üzerlik Nazarlık

Anadolu kültüründe Üzerlik Otu (Peganum Harmala) ve bundan yapılan nazarlıkların geçmişi çok eskidir. Orta Asya Şaman kültürüne kadar uzanır. Hatta literatürlerde Üzerlik otunun nazar ve büyü için eski Hint, Afgan, Özbek, Türkmen, İran, Irak ve Suriye gibi ülkelerde de kullanıldığı bilgisi yer alır. Hatta Yahudiler, Zerdüşt ve Yezidiler de Üzerlik otunun şifa kaynağı, nazara ve büyüye etkili olduğuna inanırlar (Üçer 1973:3). İçeriğindeki indol tipi alkaloitler nedeniyle eskiden beri ilaç yapımında da kullanılmaktadır. Ancak Üzerlik bitkisi Amerika ve Avrupa kültüründe ve Farmakoloji literatüründe yeterince yer almaz. İlaç sanayiinde etkin olarak kullanılan bitki içerisinde zengin şifa kaynakları içerir. Bitkinin yakılarak dumanları büyü bozmak ve cinleri kovalamak için bir çeşit tütsü olarak kullanılır. Anadolu Yörük kültüründe Üzerlik otundan yapılan üçgen nazarlıklar duvarlara ve kapı arkalarına hem süsleme hem de Nazardan ve büyüden korunmak

amacı ile asılır. İlk baharda beyaz çiçekler açan Üzerlik bitkisinin son baharda olgunlaşan sarı meyveleri toplanarak tespih taneleri gibi ipe dizilerek nazarlık yapımında kullanılır. Üzerlik, halk tarafından zaman içerisinde gelişen ve deneysel kanaatler sonucunda kötü ruhlardan arınma ve nazar tedavisinde başvurulan çarelerden biri olmuştur. İnsanların üzerlik tohumlarını elbiselerinde taşımaları ve tohumlarını iplere dizerek hazırladıkları nazarlıkları duvara asmaları nazardan korunmak için başvurdukları tedbirlerdir. Üzerlik ile tütsü yapmak ise hem nazardan korunmak hem de kendisine nazar değmiş kimseler için kurtuluş çarelerinin en çok tercih edilenlerinden biri olmuştur. Üzerlik bazen tek başına, bazen de çörek otu gibi başka tohum ve maddelerle birlikte karışım halinde ateş üzerine atılır ve tütsü yapılır (Çıblak 2004:207). Üzerlik tohumlarının nazarı ve kötülükleri uzak tuttuğuna inanılır. Üzerlik bitkisi yakılarak, dumanları büyü bozmak ve cinleri kovalamak için bir çeşit tütsü olarak kullanılır. Kokusu kötü olmasına rağmen, kurutulmuş bitki metal bir kürek içinde yakılıp evin içinde gezdirilir. Ayrıca ot kaynatılarak, suyu çalı süpürgesiyle evin etrafına serpilir. Hemen hemen bütün Anadolu Yörük kültüründe Üzerlik otunun nazara karşı kullanıldığı bilinmektedir. İlk baharda beyaz çiçekler açan üzerlik bitkisinin son baharda olgunlaşan sarı meyveleri toplanarak tespih taneleri gibi ipe dizilerek nazarlık yapımında kullanılır. Anadolu Türk el sanatları arasında sayılabilecek bu nazarlıklar boncuk ve renkli kumaş parçalarıyla da süslenir. Göller bölgesi amulet kültürü üzerine yapılan bir araştırmada Üzerlik tohumları ile yapılan üçgen ve eşkenar nazarlıklar kökleri çok eski olan ortak bir Yörük kültürüne dayanmaktadır. Nazardan korunmak amacıyla yapılan pek çok nazarlık ve muska örneklerinin üçgen olduğu görülmektedir (Ünal, Çallı 2016:39).

Görsel 5. Burdur Yeşilova İlçesi Harmanlı Köyü'nde, 70 Yaşındaki Esma Atagündüz Tarafından Üzerlik Tohumlarından Yapılmış Nazarlık (Rasim Soylu Arşivi).

Üzerlik, halk tarafından zaman içerisinde gelişen ve deneysel kanaatler sonucunda kötü ruhlardan arınma ve nazar tedavisinde başvurulan çarelerden biri olmuştur. İnsanların üzerlik tohumlarını elbiselerinde taşımaları ve tohumlarını iplere dizerek hazırladıkları nazarlıkları duvara asmaları nazardan korunmak için başvurdukları tedbirlerdir. Üzerlik ile tütsü yapmak ise hem nazardan korunmak hem de kendisine nazar değmiş kimseler için kurtuluş çarelerinin en çok tercih edilenlerinden biri olmuştur. Üzerlik bazen tek başına, bazen de çörek otu gibi başka tohum ve maddelerle birlikte karışım halinde ateş üzerine atılır ve tütsü yapılır (Çıblak 2004:207). Üzerlik tohumlarının nazarı ve kötülükleri uzak tuttuğuna inanılır. Üzerlik bitkisi yakılarak, dumanları büyü bozmak ve cinleri kovalamak için bir çeşit tütsü olarak kullanılır. Kokusu kötü olmasına rağmen, kurutulmuş bitki metal bir kürek içinde yakılıp evin içinde gezdirilir. Ayrıca ot kaynatılarak, suyu çalı süpürgesiyle evin etrafına serpilir. Hemen hemen bütün Anadolu Yörük kültüründe Üzerlik otunun nazara karşı kullanıldığı bilinmektedir. İlk baharda beyaz çiçekler açan üzerlik bitkisinin son baharda olgunlaşan sarı meyveleri toplanarak tespih taneleri gibi ipe dizilerek nazarlık yapımında kullanılır. Anadolu Türk el sanatları arasında sayılabilecek bu nazarlıklar boncuk ve renkli kumaş parçalarıyla da süslenir. Göller bölgesi amulet kültürü üzerine yapılan bir araştırmada Üzerlik tohumları ile yapılan üçgen ve eşkenar nazarlıklar kökleri çok eski olan ortak bir Yörük kültürüne dayanmaktadır. Nazardan korunmak amacıyla yapılan pek çok nazarlık ve muska örneklerinin üçgen olduğu görülmektedir (Ünal, Çallı, 2016,39).

Fikret Otyam Resimlerinde Gösterge Olarak Üzerlik ve Nazarlıklar

Fikret Otyam, çocukluk yıllarında ailesinin Aksaray'daki eczanesinde Anadolu insanlarının hikayelerini dinlemeye başlar. Bir röportajında bu Anadolu insanını küçük yaşlarda eczanede tanıdığını söyler. 1979 tarihinde gazeteden emekli olduğunda Antalya'ya yerleşerek özgürce resimler yapmaya başlar. Tuvallerinde de tıpkı fotoğraf ve röportajlarında olduğu gibi Anadolu insanını resmeder. Akademiden, fotoğrafçılıktan, gazetecilikten biriktirdikleri, Anadolu'ya duyduğu aşkla birleşir (Demirel,1997,15-37). Fikret Otyam, Anadolu'yu, Anadolu insanını, doğasını, hayvanlarını, bitkilerini ve yerel unsurları işlemeyi seven bir ressamdır. Resimlerinde göz figürleri özellikle ilgi çeker. Bilhassa Anadolu kadınlarının gözlerini iri ve dikkat çekici olarak betimler. Fikret Otyam'ın sanat serüvenine dikkatle bakınca sürekli bir gelişme arayış göze çarpar. Onun resimleri kadar belki de daha fazla fotoğrafları da Türk sanatında ses getirir. Sürekli akademizmden uzak durur. Kendine özgü geliştirdiği resim dili içten bir sağlamlık taşır. Fikret Otyam'ın renklerinde, konularında ve naif anlatımında kullandığı üslubu, akademik resim öğreniminin bağlandığı geleneğin bir göstergesidir. Sanatçının resimlerinde, Bedri Rahmi Eyüboğlu'ndan aldığı derslerin ve ilhamın da etkisiyle, geleneksel Türk sanatı etkisi açıkça görülür. Onun resimlerinde genç kadınların gözleri adeta

Şahmeran'ın gözleri gibidir. Kadınların giysileri rengarenk çiçekler gibidir, yani figürler doğayla iç içe bütünleşir. Fikret Otyam'ın en çok işlediği konular, Anadolu'nun eşsiz doğası, yüce dağlar, kar altındaki köyler, ceylan bakışlı genç kadınlar, kadınların rengârenk kıyafet ve başlıkları, ve yüzlerce yılın izlerini ve ümitlerini taşıyan o iri gözler gözlerdir (Demirel, Age). Fikret Otyam, sanat hayatı boyunca daima yeniyi aramış ve kendini tekrar etmemiş bir sanatçı olarak bilinir. Sanatçının eserlerinin konusu, genellikle Anadolu hikâyeleri ve Anadolu sevgi üzerinedir. Anadolu insanının çileli yaşamı, yoğun çalışma temposu ve zorluklarla dolu yaşam şartlarını eserlerinde tasvir eder. Bilhassa iri ve kara gözlü Anadolu kadını onun vazgeçilmez figürleri arasında yer alır. Resimleri arasında en çok kullandığı sembol ve göstergeler arasında şunlar sayılabilir. Hz. Ali, Zülfikar, Mevleviler, Şahmeran, üzerlik, nazarlık, eşek, toprak damlı evler, kadın başlıkları, iri kara gözler, iğne oyaları, keçiler, takılar, deve, kar, öküz arabası-kağnı, dokumalar, karanfil, çiçekler, at, tavuz kuşu, halk oyunları, dans ritüelleri, karga, güvercinler, melek, kedi, hindi, ceylan. Fikret Otyam, genellikle eserlerinde Anadolu'yu ve Anadolu kültürünü işler. Onun eserlerinde yer alan ve çözümlenmeyi bekleyen göstergeler mitolojik, ideolojik, mistik ve dini pek çok derin anlamlar içermektedir. Fikret Otyam'ın resimleri, göstergebilim bağlamında incelenmek için oldukça zengin argümanlar taşımaktadır. Sanatçının resimleri çözümlenirken eserlerinde bulunan, sembol, imge, işaret, belirti ve metaforlar üzerine gidilecek ve tüm bunların içinde barındırdığı düz ve yan anlamlar üzerinde durulacaktır.

Görsel: 5: Fikret Otyam, 1976, TÜYB. (Demirel,1997: 81).

Görsel 6. Fikret Otyam, 1976, tüyb. (Demirel,Age: 213).

Fikret Otyam Resimlerindeki Üzerlik ve Nazarlıkların Sembol ve Gösterge Olarak Anlam Çözümleme Şeması

Görsel:2 ve Görsel: 3. te betimlenen nazarlık, üzelik tohumlarından yapılmış dekoratif bir obje olup, bilhassa kadınların hem el sanatı uğraşısı, hem de büyü, nazar ve uğursuzluğa karşı korunmak için nazarlık anlamını taşır. Resimdeki kadının yüz ifadesinden de anlaşılacağı gibi üzüntü, depresyon ve stres altındaki kadınların hem el emeği, göz nuru bir sanat uğraşısı hem de kötü ruhlara ve durumlara karşı bir savunma makenizmasıdır. Bilhassa Doğu Anadolu kadınlarını resimlerinde tasvir eden Fikret Otyam Anadolu kadınlarının gözlerine, yüz ifadelerine, başlarını örtme biçimlerine ve kıyafetlerinin yansıtılmasına özen göstermiştir. Başlıklar ve kıyafetler sadece gelenek ve adetleri yansıtmaz, onlar aynı zamanda kadınların yazgısını, çileli yaşamın döngüsünü de sembolize ederler.

Gösterge	Düz Anlam	Yan Anlam	Derin Anlam
Üzerlik Nazarlık	Dekoratif Bir Nesne	Nazardan Ve Uğursuzluktan Korunma	Mitoloji, İnanç, Mistisizm, Din, Psikoloji
Üzerlik Tohumları	Bitki Tohumu	Bereket, Uğur	Mitoloji, İnanç, Mistisizm, Din Halk Kültürü, Türk Mitolojisi
Anadolu Kadın Başlığı	Bedeni Koruma	Moda, Toplumsal Konum, Tevazu, Gösteriş	İdeoloji, Din, İnanç, Kültür,
Püskül	Süsleme Elemanı	Püskullü Bela, Nasip, Kısmet.	Halk Kültürü, Türk Mitolojisi
Gözler	Görme Organı	Nazar, Kötü Bakış, Karamsarlık,	Halk Kültürü, Türk Mitolojisi
Sürme	Makyaj	Güzellik, Dikkat Çekme, Nazar Etmek	Estetik, Felsefe, Mitoloji, Mistisizm.
Pencere	Mimari Eleman	Bakış, Özgürlük	Mitoloji, İdeoloji, Mistisizm.
Demir Parmaklık	Mimari Eleman	Kısıtlanma, Tutsaklık, Sınırlandırma	Mitoloji, İdeoloji, Din, Psikanalizm

Tablo: 6. Fikret Otyam Resim 1 ve Resim 2. Göstergeler ve Anlam Çözümleme Şeması.

Görsel:3. te görülen pencere ve demir parmaklık Anadolu kültüründe kadının yaşamının geçtiği kapalı toplum yapısını ve özgürlüklerin kısıtlanmasını da ifade

eder. Aslında her insan için olduğu gibi bilhassa kadınlar için daha önemli olan güvende olma, kötülüklerden korunma gibi anlamları da içerebilir.

Fikret Otyam Resimlerindeki Üzerlik ve Nazarlıkların Karşıt Anlamlar Şeması

Her gösterge kendi anlamı yanısıra karşıt anlamları da çağrıştırı ve gönderme yapar. Akerson'un Gremias'tan çıkardığı anlam çözümleme şemasına göre, temel anlamsal boyuttaki derin yapı, yaşam düzlemi karşıtlıkları içerir. Metnin derin yapısı, temel karşıtlıklarla hesaplaşır. Metnin anlatı ve yüzeysel boyutundaki yapı, karşıt anlamların hesaplaşmasını bir yapıta dönüştürür (2005: 149).

Yaşam	**Ölüm**
İyi	**Kötü**
Güzellik	**Çirkinlik**
Karanlık	**Aydınlık**
Güven	**Güvensizlik**
Huzur	**Huzursuzluk**
Özgürlük	**Esaret**
Güçlü	**Zayıf**
Uğurlu	**Uğursuz**
Lanet	**Bereket**

Tablo: 7. Karşıt Anlamlar Şeması

Fikret Otyam Resimlerindeki Üzerlik ve Nazarlıkların Eyleyenler Şeması

Greimas, bir metin içerisinde anlatıları (kıssa), bilmek, istemek, yapabilmek ve zorunda olmak şartlarına göre altı eyleyene ayırır. Bunlar gönderen, gönderilen, özne, nesne, yardım eden, karşı çıkan gibi aktörlerdir (Rifat,2013: 86).

Eyleyenler genellikle masal ve destanların çözümlenmesinde kullanılsa da her sanat eserinde açık ya da örtülü bir öykü gizli olabilir. En azından sanatçı kendisi öznedir ve içinde bulunduğu durum eyleyenler şeması ile çözümlenebilir. Bu şemada nazar ve büyü inanışı düşünülerek Anadolu kadını özne, nazarlık nesne, bu inanışların kaynağı olarak mistisizm gönderici, ortak kodlar taşıyan toplum alıcı, inanç yardımcı, büyü ve nazar ise engelleyici olarak ele alınmıştır.

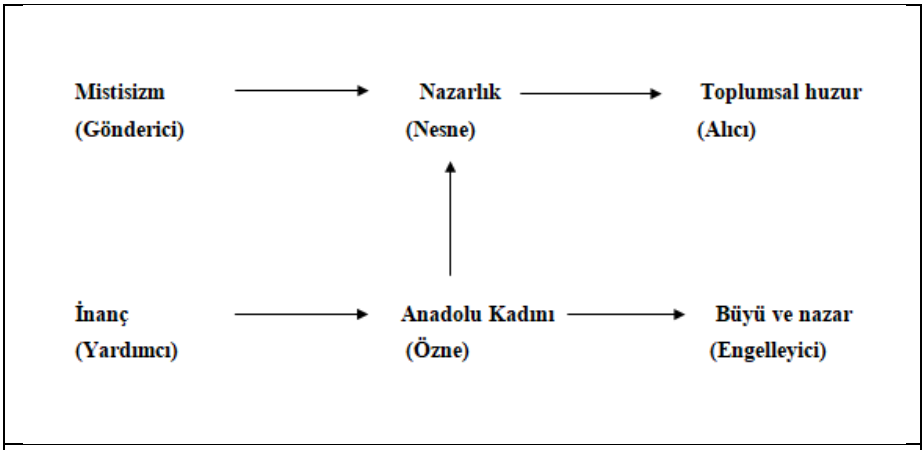

Tablo: 8. Resmin Eyleyenler Şeması

Üzerlik Nazarlığı Göstergesinin Göstergebilimsel Dörtgen Şeması Çözümlemesi

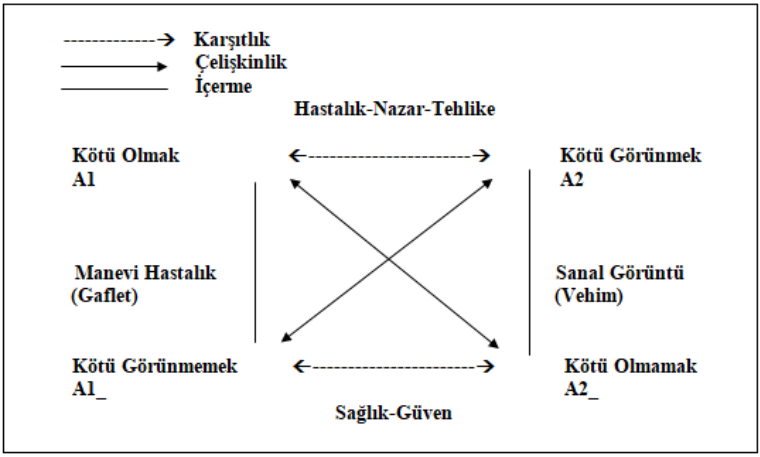

Tablo: 9. Üzerlik Nazarlığı Göstergesinin Göstergebilimsel Dörtgen Şeması Çözümlemesi

Bu şema şöyle somutlaştırılabilir.

A1 ←----------→ A2

Bu durumda görünen şey gerçekte var olan bir şeydir ve gerçektir. Örneğin kötü görünen bir şey gerçekte de kötü olan bir şeydir ve insan ondan uzak durmalı ve kendini ondan korumalıdır. Nazar, büyü ve Cin çarpması gibi inanışlar Anadolu kültüründe sakınılması gereken çok önemli tehlike ve musibetlerdir.

A1_ ←----------→ A2_

İkinci önermede ne kötü görünen ve ne de kötü olan bir şey vardır. Bu durumda insan sağlıklı ve güvendedir.

A1_ _____ A1

Üçüncü önermede gerçekten kötü olan bir şey vardır ancak insana görünmez ve insan bunun farkında değildir. İnsanı manevi olarak etkiliyor ancak görünmüyor ve ne olduğu da anlaşılmıyor. Ayrıca insanın gaflete düştüğü haller, bazı saplantılar, günah algısı, psikolojik-manevi problemler de bu gruba girebilir.

A2_ _____ A2

Son önermede kötü görünen ancak gerçekte kötü olmayan bir varlık ve olgudan bahsedilir. Bu bir aldatmaca olabilir. Vehim, Gulyabani, karabasan, sihir veya korku filmlerindeki sanal görüntüler gibi. İnsanı korkutuyor ancak gerçekte bir varlığı ve etkisi olmayan şey.

Sonuç

Fikret Otyam Cumhuriyet dönemi Türk sanatında hem resim, hem fotoğraflarıyla yer alan bir sanatçı olduğu gibi kitapları ve gazete yazılarıyla da ses getirmiş bir fikir insanıdır. Yaşamı boyunca Anadolu'yu ve dünyanın pek çok ülkesini dolaşmış, belgesel tadında fotoğraflar çekmiştir. Anadolu insanının yaşamındaki zor şartlar, gelenekler ve görenekler onun resimlerinin ana konusunu oluşturur. Resimlerinde Anadolu halk kültürüne ait sembolleri ve figürleri çok kullanır. Anadolu insanının çileli yaşamı yanı sıra Anadolu efsaneleri, inanışları, korkuları, sevgileri ve acıları onun resminin temel elemanlarıdır. Bilhassa iri gözlü, masum yüzlü kadınlar onun resminde ön plana çıkar. Anadolu kültürüne ait pek çok sembolik anlatım onun eserinde göstergebilim yöntemi ile çözümlenerek deşifre edilebilir. Üzerlik tohumlarından yapılan nazarlıkların, Fikret Otyam resimlerinde gerçekçi bir üslupla betimlendiği görülmektedir. Göstergebilim açısından incelendiğinde bir sembol olarak bu nazarlıkların, eski Anadolu uygarlıklarından kalma geleneklere veya Orta Asya Türk inanışlarına gönderme yapan derin anlamlar içerdiği görülmektedir. Nazar çok eski devirlerden beri gelen bir inanış biçimidir. İlk insanlardan itibaren nazar ve büyüye karşı muska ve nazarlık kullanıldığı görülmektedir. Üzerlik otu gibi bazı bitkiler hem şifalı bitki hem de nazara karşı mistik bir etki taşıdıklarına inanılmaktadır. Anadolu Yörük kültüründe yaygın olarak yapılan ve kullanılan Üzerlik otu nazarlıkları, günümüzde hala devam eden bir el sanatıdır. Ayrıca bu nazarlıklar dekoratif bir süsleme sanatı olarak da değer kazanmaktadır. Fikret Otyam'ın resimlerinde Anadolu kadınlarının iri ve sürmeli gözleri, renkli başlık ve kıyafetler yanı sıra Üzerlik Nazarlıkları bu çalışmada göstergebilim sanat eleştiri yöntemiyle anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Her bir sembol ve göstergenin, ortak kodlarımız olan düz ve yan anlamları yanı sıra, inanç, ideoloji ve mitoloji gibi derin anlamlar da içerdiği görülmektedir. Fikret Otyam'ın resimlerindeki üzerlikler, düz anlam olarak dekoratif bir nesne olarak betimlenirken, yan anlam olarak nazardan, büyüden, cinlerden ve uğursuzluktan korunma geleneğine gönderme yapar. Derin anlam olarak da Anadolu insanının inancını, mistik yapısını, eski mitolojilerin hala devam eden etkisini ifade eder.

KAYNAKLAR

Akerson, F. (2006). *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Multilingual Yayınları.

Batu, B. (2011). *Sanat Eğitimi Alanında Yapıt İncelemelerinde Bir Yöntem Olarak Görsel Gösterge Çözümlemesi,* Doktora Tezi, Ankara Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çıblak, N. (2004*). "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar",* Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR), Sayı.15, s.103-125.

Gottdiener, M. (2005). *Postmodern Göstergeler*. Çev. E.Cengiz, İstanbul: İmge Yayınları.

Kıran, Z. Eziler, A. (2013). *Dilbilime Giziriş*, Ankara:Seçkin Yayınları.

Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin Abc'si*, 3.Bs. İstanbul: Say Yayınları.

Rifat, M. (2013). *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü*, İstanbul: T.İş Bankası Yayınları.

Sladek, O. (2014). *Prag Ekolünün Yapısalcı Poetikası Ve Geçirdiği Dönüşüm*, Çev: Bahar Dervişcemaloğlu, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Soylu, R. (2016). *"Çağdaş Türk Resim Sanatında Mistik Semboller Ve Göstergebilim Analizleri",* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uluç, T.(2011). *İbn-İ Arabi'de Sembolizm*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Üçer, M.(1973). "*Üzerlik",* Sivas Folkloru Dergisi, Yıl: 1, sayı:6, s.3.

Ünal, S, Çallı, A. (2016) "*Göller Bölgesi Amulet Kültürü*", Sanat Dergisi, Sayı:29, s.29-44.

http://www.fikretotyam.com/biyografi, (30.0.2018).